

Per veure-hi millor

Si en el món que ens envolta la paraula té encara alguna mena de poder, el lector de *Terra campa* es veu exposat, des dels primers versos, a una tensió lírica que li farà recordar els mots de Gemma Casamajó durant molt de temps; els hi farà recordar i farà que, sense poder-se'n estar, hi retorni sovint, com si un magnetisme extern, amagat entre aquests mots eixuts, durs, savis, li mostrés, talment un miratge tan preciós com impossible, la brillantor dels diamants que, mig ocults, es barregen amb el fang i el pedruscall de la mina. Penso en la imatge de la duríssima explotació a cel obert, perquè els poemes de Gemma Casamajó no fan concessions de cap mena i tenen sempre una mena de duresa i tibantor terral, són despullats, amb arestes tallants, i cerquen la felicitat del moment —o de tota una vida— encastada al fons de la severitat aspra del destí.

Fa anys que admiro la capacitat que l'escriptura de Gemma Casamajó té per treure a la llum aquelles paraules que, en una determinada combinació, poden acostar els seus lectors al món en el qual se sent arrelada i del qual treu una força doble: la força de l'emoció llargament acceptada i afaiçonada, i la força de saber-se hereva i potser testimoni únic (mai no sabrem si privilegiat o condemnat) d'un món que va quedant enrere, que s'esvaneix. Un món que, amb tota la seva força abassegadora, ja no sabem si és el somni inquietant del qual comencem a desvetllar-nos, o la realitat de la vetlla que ens espera i que ens l'ha provocat. A *Terra campa* la poeta és, certament i de manera molt deliberada, explícita, una minaire del passat immediat. El llibre ha esdevingut una genealogia; o potser més encara: ha esdevingut el diamant que conté totes les llums, irisades o fosques, dels minerals més o menys comuns que van habitar el

passat i que, ara, gràcies a la força dels versos l'autora aconseguix que ens retorni esdevingut llum —llum enlluernadora del poder de la paraula—. Si de vegades hom diu que la mort és un traspàs cap a la llum —“una major naixença”, com deia cristianament Maragall—, aquesta *Vida i mort de la família Farràs Montardit* és un punyent i bellíssim homenatge a allò que ha estat, una sèrie d'esclats de la memòria, i un pòsit, un sediment de la condició del present. Un homenatge bastit, de forma molt deliberada, des de la raó de l'ara i des de la mirada de l'autora que a cada poema i a cada vers tria un angle d'incidència de la llum, i un reflex, i una intensitat, per dir-nos “el seu” passat i, parlar-nos, així, del seu present, que és inexorablement el nostre. I aquesta llum excepcional —no podria ser d'altra manera— fa mal de tan encegador.

Estructurat en deu evocacions de deu persones emparentades entre elles i de l'espai central de la casa, “Casa Calores”, Gemma Casamajó construeix el llibre com petites seqüències de tres poemes dedicats a cadascun dels personatges, personatges que ja no hi són i que s'arreglaren “com un camí de formigues” perquè la mort “ens apedrega en un bancal pelat”. El lector es trobarà sobtat més d'una vegada per la duresa barroca, conceptual, del pes de la mort: familiars, amics, parents que van desaparèixer i que, a l'encapçalament de cada secció duen la creu amb el nom i cognoms i les dates de naixement i mort. Visitem, doncs, la memòria com qui visita el cementiri familiar o, encara millor, com qui visita la terra que va ser nostra, el món (paisatge, camps, marjades, arbres, corrals i cases) que va ser el nostre món. És en aquest sentit que *Terra campa* és una construcció elegíaca de les arrels. Que el lector no s'hi enganyi, tot i que en algun vers pot aparèixer el nom d'algun indret llunyà, és terra endins que l'autora ha buscat la saba que alimenta aquests poemes. N'hi ha prou de veure com l'arbre genealògic amb què

ens referència els personatges de la família Farràs Montardit és fet no pas de branques, sinó d'arrels que s'amaguen terra endins, en el domini obscur de la vida que també elles furgaven. Unes arrels que han estat, segons les estacions, segons les anyades, plenes i riques, o primes i eixorques. De tot plegat, "vida i mort", no en queda res, o en queda, si de cas, la terra de les paraules que pot ser conreada perquè hi neixi una llavor nova. A cada poema d'aquest llibre escruixidor, excepcional, se sent el frec suau i incert del vent damunt el cereal tendre.

No és gens habitual que un llibre de poemes s'objectivi de la manera com Gemma Casamajó ha construït *Terra campa*. Aquí hi trobem la genealogia d'una família com a estructura, però qui ens l'explica, qui ens la conta, ho fa des d'una molt deliberada falsa objectivitat que s'enduu el lector, absort, des de les primeres pàgines. Perquè, cal no oblidar-ho, l'autora no es proposa dur a terme un treball d'antropologia sinó presentar-nos un món enter i complex que, en ella, és el motor que desperta l'emoció que l'empeny a l'escriptura de la poesia. Cada presentació d'un nou personatge va, doncs, en el primer dels tres poemes que li dedica, acompanyada d'una petita nota, com una subtil entrada en un diccionari o enciclopèdia dels records, que, de fet, és un altre poema en què juga a doblar i emmirallar-nos amb el punt de vista de la pretesa objectivitat. Si el lector encuriós vol aturar-s'hi, pot fixar-se, per exemple, en la part de les notes que l'autora dedica al matrimoni de Lídia Montardit i Jaume Farràs. Ella, se'ns diu, "no fou una gran parella per al seu marit, un cop l'enamorament, que es movia com un eixam d'abelles dins el ventre, s'aturà"; d'ell, ens explica el text que "van estimar-se apassionadament durant els primers anys i van tenir tres fills [...]. Després d'una dècada, en Jaume es va desenamorar. Tocats i enfonsats, van separar-se." Les distàncies i les absències que omplen *Terra campa*

no pretenen plantejar la mesquinesa de la vida, les seves giragonses, els triomfs o fracassos com un drama, més aviat miren als ulls de la tragèdia amb afany de valentia i de coratge i hi cerquen, al meu parer, dues coses prou diferents. D'una banda, el coneixement estoic que prové del contacte real amb la terra: la vida i el món tenen una manera de capturar-se que hem de saber reconèixer, que hem de saber suportar, a la qual hem de poder emmotllar-nos, no pas amb submissió mesella, però sí amb un desig de "no tirar-se pedres i de mirar endavant" o de saber dur "planta, calçat i mitjó per / resistir l'aiguat de la mala sort". I, d'una altra banda, cal pensar que totes les presències que ens han deixat, tot allò que ha quedat enrere, perviuen en nosaltres que som els qui en tenim memòria, que som encara els portadors d'aquelles vides que són, en i amb nosaltres, emoció, tot i que l'emoció, com en tota poesia ambiciosa i inoblidable, pugui deixar-nos amargament sorpresos:

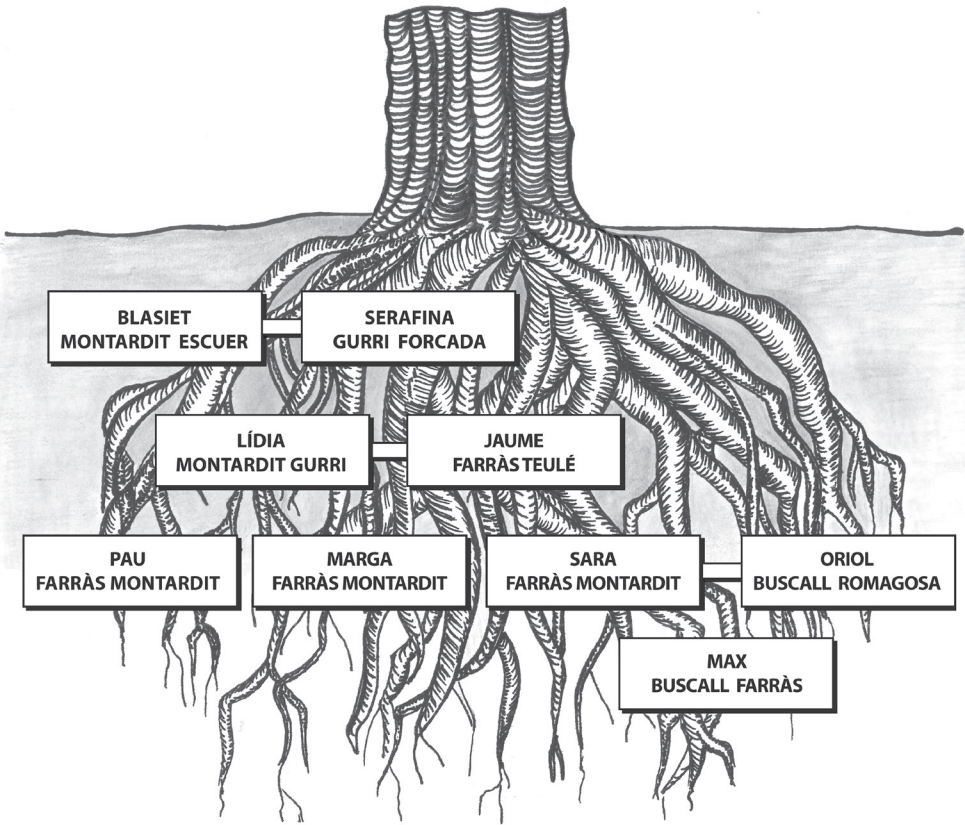
Buida't els ulls amb closques de cloïssa,
i així, potser, del clot humit —la fossa—,
en brotarà un altre ull.
I tu hi veuràs de cop.

Com el vell cec Tirèsius, la poesia de Gemma Casamajó ens enlluerna des de la foscor, les seves paraules són profecia i record atent, misteriós. Per al lector, *Terra campa* és el diamant on l'autora ha congriat la riquesa del seu domini de les paraules, del seu saber mirar cap al passat i de la tria exigent de cada commoció acceptada de la vida.

FRANCESC PARCERISAS
novembre de 2013

Del revés

Llavorem cap per avall.
Donem la volta al test.
Les arrels damunt l'arbre.
La història damunt del vers.

Serafina Gurri Forcada

21 d'abril de 1912 – 7 d'octubre de 1990

Campament o Sense àvia

Si avui no fossis morta, encara,
t'enllustraria el pa i les sabates.
Faria fora la fullaraca del camí,
i el farratge bord es quedaria a terra
per adobar aquest campal ras
que ha estat ton campament tota la vida.

Avui que ja t'has mort, faig cap al camp
i em trobo al vent davant d'un gran sorrall.
Sense arbres ni butaca.
La vida ara comença allà on la terra
no segueix i dóna al buit.
I el forat no és cap trau de la camisa.

Serafina Gurri Forcada era pagesa i filla de Casa Calores. Es va casar amb Blasiet Montardit Escuer l'any 1931 i van estimar-se de valent des que el món és món i les merles trepitgen la barana. Van fer niu a Tartareu, a la Vall Busqueta, on els Calores tenien deu hectàrees de terra campa que tots dos van conrear i la primavera esmaltava.

De tant en tant, asseguda a la seva butaca, alçava les mans al cel sota el vent del nord i exclamava:

—Lloat sigui Déu per haver-me donat un home tan guapo i tan bo que estira els braços mentre em diu que vol dinar.

Índex

- 11 Per veure-hi millor
15 Del revés
- 19 SERAFINA GURRI FORCADA
19 Campament o Sense àvia
21 La terra llisa
23 Potser ja som prou rics si tenim temps
- 25 JAUME FARRÀS TEULÉ
25 Tornar el divendres o Sense pare
27 Hoquei sobre pell
29 Tocats i enfonsats
- 31 BLASIET MONTARDIT ESCUER
31 Una casa enlloc o Sense avi
33 Estimar és deixar que l'herba creixi
35 Una tanka i tres haikus
- 37 CASA CALORES
37 La panxa del pou o Sense casa
39 Dona de la vida
41 La vida ets un gos que fuig

- 43 MARGA FARRÀS I MONTARDIT
43 És un forat cavat, la teva absència o Sense germana
45 El cuc al cap
47 La pluja abans de caure ja et fa un toll
- 49 MEREN GÓMEZ BENICASSET
49 Sola, de dol i en dejú o Sense Tata
51 Post-it a la nevera
53 En so de guerra
- 55 MAX BUSCALL I FARRÀS
55 Embarvortament o Sense fill
57 Dia qualsevol
59 Estovalles
- 61 PAU FARRÀS I MONTARDIT
61 Esgüella el violí o Sense germà
63 El roure fet taula i cadira
65 Més que la merla, el vol
- 67 LÍDIA MONTARDIT GURRI
67 Girar el coll de la girafa o Sense mare
69 Material d'enderroc
71 Carn nova de trinca

- 73 ORIOL BUSCALL I ROMAGOSA
73 Fa ben poc que tu no hi ets o Sense company
75 Tens un raspall de les dents
77 Set poemes té el pomer
- 79 SARA FARRÀS I MONTARDIT
79 Suïcidi o Sense mi
81 Nova York i els horts
83 Arribo a casa i escric
- 85 Endreces